
SMJERNICE O PRAVU NA PRISTUPAČAN JAVNI PREVOZ

Osvrt na Konvenciju UN o pravima osoba sa invaliditetom

Konvencija UN o pravima osoba s invaliditetom, koju je **Crna Gora** ratifikovala 2009, među *načelima definiše pristupačnost*, dok *pristupačnost, takođe, garantuje i kao posebno ljudsko pravo osoba s invaliditetom*, i u **članu 9** definiše obaveze država članica da osiguraju *pristupačnost fizičkog okruženja, informacija i komunikacija, informaciono-komunikacionih tehnologija, saobraćaja i usluga*.

Dakle, *Konvencija* propisuje obavezu države da preduzme mjere koje će osobama s invaliditetom obezbijediti *pristupačan javni prevoz*. *Konvencijom* su predviđene mjere za osiguranje i obezbjeđivanje pristupačnosti, a koje uključuju identifikaciju i uklanjanje prepreka i barijera koje ometaju, ograničavaju ili onemogućavaju pristupačnosti, a koje se, između ostalog, primjenjuju i na *prevoz*, kako u urbanim tako i u ruralnim sredinama.¹

Mjere za obezbjeđivanje pristupačnosti sredstava i usluga javnog prevoza osobama s invaliditetom, propisane su zakonima kojima se uređuju obligacioni odnosi i osnovi svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju, prevoz u drumskom saobraćaju, sigurnost pomorske plovidbe i ugovorni odnosi u željezničkom saobraćaju i bezbjednost saobraćaja.

Dakle, **pristupačnost** u kontekstu prava na pristupačan javni saobraćaj podrazumijeva **pristupačna prevozna sredstva, pristupačne objekte** u kojima se pružaju usluge saobraćaja (*stanice, aerodromi, luke*), saobraćajnice i druge javne prostore, **informacije o prevoznim sredstvima i linijama, informaciono-komunikacione tehnologije i servise** koje pružaju i omogućavaju korišćenje usluge saobraćaja, kao i druge **javne usluge u oblasti saobraćaja**.

U nastavku smjernice bavićemo se svim vidovima saobraćaja: *drumskim, željezničkim, vazdušnim, i pomorskim saobraćajem*.

Drumski saobraćaj

I

Pristupačnost sredstava drumskog prevoza

¹ Konvencija UN o pravima osoba s invaliditetom, član 9, stav 1, tačka a.

*Zakon o bezbjednosti saobraćaja na putevima*² propisuje da osobe s invaliditetom uživaju posebnu zaštitu.

*Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju*³ proklamuje dostupnost usluga prevoza svim učesnicima i definiše način obavljanja javnog prevoza putnika. Ovim *Zakonom* definisane su i obaveze *auto-taksi prevoznika* u smislu da se obezbijedi minimalni broj auto-taksi vozila prilagođenih licima s invaliditetom.⁴

Propisani su i obavezni uslovi za dobijanje *licence za pružanje usluga autobuske stanice*. *Licenca za pružanje usluga autobuske stanice* može se izdati pravnom licu ili preduzetniku, ako između ostalog, ispunjava uslov da ima u svojini ili zakupu objekat sa istaknutim natpisom "*autobuska stanica*" sa naznačenjem mjesta i obezbijeđenim pristupom za osobe smanjene pokretljivosti i osobe s invaliditetom.⁵

Prevoz osoba s invaliditetom u drumskom saobraćaju regulisan je i *Zakonom o ugovorima o prevozu u drumskom saobraćaju*⁶, na način da prevoznik ne smije da odbije izdavanje rezervacije i vozne karte i prevoz osoba s invaliditetom, osim u slučaju da vozilo konstrukcijski nije pogodno za jednostavan i bezbjedan ulazak, izlazak i prevoz osoba s invaliditetom.

Uz to, osoba s invaliditetom može imati pratnju lica koje će mu pružiti neophodnu pomoć prilikom ulaska, izlaska i prevoza, na način da se za lice u pratnji obezbjeđuje besplatan prevoz i mjesto pored osobe s invaliditetom ukoliko to omogućava konstrukcija vozila.⁷

Posebno je propisano da autobus za prevoz lica u javnom prevozu mora imati *dva do šest sjedišta najbližih ulazu, rezervisanih za osobe s invaliditetom*.⁸

Specijalno putničko vozilo

Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima prepoznata su u pojmovniku vozila koja služe za prevoz osoba s invaliditetom, te zavisno od brzine kretanja i namjene, razvrstana su u tri kategorije učesnika u saobraćaju: pješak, vozilo, *specijalno putničko vozilo u odnosu na koje kategorije su ostali učesnici dužni da*

² *Zakon o bezbjednosti saobraćaja na putevima* ("Sl. list CG", br. 033/12, 058/14 i 014/17), član 5.

³ *Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju* ("Sl. list CG", br. 071/17).

⁴ Ibid., član 87, stav 14.

⁵ Ibid., član 95, stav 1, tačka 3.

⁶ *Zakon o ugovorima o prevozu u drumskom saobraćaju* ("Sl. list CG", br. 053/09, 036/13).

⁷ Ibid., član 7, tačka a.

⁸ Ibid., član 115, stav 7.

*se ponašaju sa povećanom pažnjom.*⁹ U skladu sa zakonom, *specijalno putničko vozilo* je motorno vozilo koje je po konstrukciji, uređajima i opremi namijenjeno za prevoz osoba s invaliditetom.

Osim toga, *Zakon* propisuje mogućnost obuke osobe s invaliditetom za vozača, u vozilu koje je specijalno adaptirano za potrebe osobe s invaliditetom.¹⁰

Postupak za ostvarivanje *prava na oslobađanje od PDV i carine prilikom uvoza vozila za prevoz osoba s invaliditetom*, kao i za ostvarivanje *povlastica prilikom registracije vozila namijenjenih OSI* objašnjeni su u drugim smjernicama koje su objavljene na portalu www.disabilityinfo.me u kategoriji *Resursni kutak*, podlink *Ostvarivanje prava*.

Parkiranje i obilježavanje vozila

Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima definisani su načini obilježavanja vozila čiji su vlasnici ili korisnici osobe s invaliditetom, *kako bi bili prepoznati od drugih učesnika u saobraćaju* i, shodno tome, uživali posebnu zaštitu. Propisano je da opština reguliše saobraćaj na svom području na način da, pored ostalog, određuje *prostore za parkiranje vozila*, zabrane parkiranja i mjesta ograničenog parkiranja.

Radi lakšeg pristupa parkingu, ustanovama, državnim i drugim organima, javnim službama, plažama i drugim objektima i prostorima, posebno onim u javnoj upotrebi, propisano je da *osoba s 80% ili više procenata tjelesnog oštećenja ili tjelesnog invaliditeta*, odnosno osoba kod koje je usljed tjelesnog oštećenja ili tjelesnog invaliditeta utvrđena „*nesposobnost donjih ekstremiteta od 60% ili više procenata*“, može obilježiti vozilo u kojem se prevozi znakom pristupačnosti, kojim se, pored vozila u privatnom vlasništvu, može obilježiti i vozilo udruženja osoba s invaliditetom.¹¹

Smjernica o postupku i uslovima dobijanja *znaka pristupačnosti, odnosno korišćenja obilježenog parking mjesta i besplatnog parkinga* dostupna je na portalu www.disabilityinfo.me u kategoriji *Resursni kutak*, podlink *Ostvarivanje prava*.

Šta je linijski prevoz?

⁹ **Zakon o bezbjednosti saobraćaja na putevima** ("Sl. list CG", br. 033/12, 058/14 i 014/17), član 7, stav 1, tačka 43, 55 i 99.

¹⁰ Ibid., član 230, stav 1.

¹¹ Ibid., član 18, stav 3 i 4.

Javni prevoz putnika u drumskom saobraćaju se, shodno *Zakonu o prevozu u drumskom saobraćaju*, obavlja kao: linijski prevoz, vanlinijski prevoz i posebni oblik prevoza.¹² Na taj način stvoren je osnov da se *osobama s invaliditetom kroz poseban linijski prevoz učini dostupnim drumski saobraćaj* koji se obavlja redovno na određenoj liniji.¹³ Posebni linijski međugradski prevoz putnika može da obavlja samo prevoznik koji ima licencu za prevoz putnika koju izdaje organ uprave.

Željeznički saobraćaj

II

Pravne garancije u oblasti željezničkog saobraćaja

Osoba s invaliditetom ili osoba sa smanjenom pokretljivošću, u skladu sa *Zakonom o ugovornim odnosima u željezničkom saobraćaju*, je osoba čija je pokretljivost pri upotrebi prevoza smanjena zbog neke „fizičke nesposobnosti“ (senzorske ili lokomotorne, stalne ili privremene), „intelektualne nesposobnosti ili oštećenja ili bilo kojeg drugog uzroka nesposobnosti“ ili zbog starosti, a čija situacija zahtijeva odgovarajuću pažnju i prilagođavanje usluge prevoza njegovim potrebama.¹⁴

Osobe s invaliditetom ili osobe sa smanjenom pokretljivošću imaju pravo na *informacije o pristupu željezničkom prevozu*, uslovima za pristup i korišćenje željezničkih voznih sredstava, kao i o drugim sadržajima u vozu. Prevoznik i upravljač infrastrukture dužni su da osobama s invaliditetom *bez naknade*, obezbijede potrebnu pomoć radi pristupa i korišćenja željezničkih voznih sredstava.

Prevoznik ili lice koje za račun prevoznika vrši prodaju voznih karata dužni su da, na zahtjev putnika, u vezi s putovanjem, za koja prevoznik zaključuje *Ugovor o prevozu*, između ostalog, pruže informacije o dostupnosti objekata i prevoznih sredstava prevoznika za osobe s invaliditetom, kao i za osobe sa smanjenom pokretljivošću.

Prilikom davanja traženih - raspoloživih informacija prevoznik ili lice koje za račun prevoznika vrši prodaju voznih karata dužni su da obezbijede informacije primjerene potrebama osoba s oštećenjem vida ili sluha.¹⁵

¹² **Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju** ("Sl. list CG", br. 071/17), član 32.

¹³ Ibid., član 58, stav 2, tačka 3.

¹⁴ **Zakon o ugovornim odnosima u željezničkom saobraćaju** ("Sl. list CG", br. 041/10), član 5, stav 1, tačka 20.

¹⁵ Ibid., član 13, stav 1, tačka 4, i stav 2.

Na željezničkim stanicama i stajalištima pristupi vozovima za prevoz putnika izvode se na način da omogućavaju što lakši pristup putnicima i osobama s invaliditetom.

Putnička Tarifa za unutrašnji prevoz¹⁶ u dijelu II koji se odnosi na povlastice, uključuje niz zakonskih povlastica i to:

- Osobe s invaliditetom ima pravo na povlasticu na putovanje u željezničkom saobraćaju na teritoriji **Crne Gore**;

- Pravo na povlasticu na putovanje ima korisnik lične invalidnine, korisnik dodatka za njegu i pomoć i djeca i mladi koji su ostvarili pravo na pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama, u skladu sa propisom iz oblasti socijalne i dječje zaštite i korisnik njege i pomoći drugog lica, koji je to pravo ostvario u skladu sa propisom iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja;

- Pravo na povlasticu na putovanje ima i pratilac osobe s invaliditetom;

- Osoba s invaliditetom ima pravo na povlasticu za dvanaest putovanja u željezničkom saobraćaju, u toku kalendarske godine;

- Osoba s invaliditetom (i njegov pratilac), koje je u radnom odnosu, ima pravo i na povlasticu na putovanje od mjesta stanovanja do mjesta rada, kao i povratak u mjesto stanovanja; Pravo na povlasticu na putovanje pratilac ima i u slučaju kada putuje po osobu s invaliditetom ili se vraća poslije praćenja osoba s invaliditetom. Postupak za ostvarivanje ovog prava na povlasticu na putovanje pokreće se na zahtjev osoba s invaliditetom ili njegovog pratioca **Centru za socijalni rad** na čijoj teritoriji osoba s invaliditetom ima prebivalište.

- Osoba s invaliditetom, odnosno njegov pratilac uz zahtjev za ostvarivanje prava na povlasticu na putovanje prilaže: 1) rješenje o pravu na dodatak za njegu i pomoć, odnosno rješenje o pravu na ličnu invalidninu, odnosno rješenje o pravu na pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama; 2) dokaz za pratioca (izjava osobe s invaliditetom); i 3) dokaz o radnom odnosu, za lice koje je u radnom odnosu;

- Osoba s oštećenim vidom prevoze se po cijeni vozne karte od 1 eura za sve relacije i u svim vozovima na prugama **Željezničke infrastrukture Crne Gore**. Osnov povlastice je *legitimacija K-5* a za povlašćenu vožnju lica sa oštećenim vidom koju izdaje **Željezničkog prevoza Crne Gore** (s važnošću dvije godine od dana izdavanja) na osnovu dostavljenog spiska članova osoba sa oštećenim vidom **Crne Gore** od strane nadležnog organa. Pratilac lica sa oštećenim vidom koga je isti ovlastio plaća cijenu vozne karte 1 euro za sve

¹⁶ Putnička tarifa za unutrašnji prevoz, dostupna na

<https://api.zpcg.me/storage/downloads/Putnicka%20tarifa%202025.pdf>

relacije i u svim vozovima na prugama **Željezničke infrastrukture Crne Gore**, isključivo kada putuje sa licem oštećenog vida.

Izmjenama i dopunama **Putničke Tarife za unutrašnji prevoz**¹⁷ koje su stupile na snagu od 1. juna 2025, lica oboljela od karcinoma, distrofije i srodnih mišićnih oboljenja, neuromišićnih bolesti, multiple skleroze i lica na dijalizi, ostvaruju pravo na besplatan prevoz na teritoriji Crne Gore. Pravo se ostvaruje na osnovu *legitimacije K-5* koju izdaje **Željeznički prevoz Crne Gore**, a važi dvije godine od dana izdavanja uz odgovarajuću medicinsku dokumentaciju. Pratioci ovih lica imaju pravo na 50% popusta na redovnu cijenu karte.

Vazdušni saobraćaj **III** **Pravne garancije u oblasti vazdušnog saobraćaja**

*Zakon o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko - pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju*¹⁸ propisuje da je vazdušni prevoznik dužan dati prioritet prevozu osoba sa smanjenom pokretljivošću i njihovim pratiocima ili certifikovanim psima vodičima, i djeci bez pratioca. U slučajevima uskraćivanja ukrcaja, otkazivanja ili kašnjenja leta, *osobe s invaliditetom, imaju pravo na opremanje* u roku od dva sata od uskraćivanja ukrcaja, otkazivanja ili kašnjenja leta.

Osobe s invaliditetom ili osobe smanjene pokretljivosti, koje koriste ili namjeravaju da koriste usluge vazdušnog prevoza putnika po dolasku, odlasku ili tranzitu kroz aerodrom, kada se aerodrom nalazi na teritoriji **Crne Gore**, imaju pravo na pomoć u skladu s ovim *Zakonom*. *Zakon o vazdušnom saobraćaju* propisuje da je pružalac usluga prihvata i otpreme putnika dužan da osobama s invaliditetom i sa smanjenom pokretljivošću pruža **usluge na način koji omogućava da se pod jednakim uslovima i bez diskriminacije** osobe s invaliditetom prevoze u vazdušnom saobraćaju.¹⁹

Zakon zabranjuje uskraćivanje prevoza osobi s invaliditetom ili osobi smanjene pokretljivosti.²⁰

¹⁷ Putnička tarifa za unutrašnji prevoz, dostupna na

<https://api.zpcg.me/storage/downloads/Putnicka%20tarifa%202025.pdf>

¹⁸ **Zakon o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko - pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju** ("Sl. list CG", br. 018/11, 046/14, 043/18).

¹⁹ **Zakon o vazdušnom saobraćaju** ("Sl. list CG", br. 030/12, 030/17), član 54, stav 3.

²⁰ Ibid., član 36b.

Određivanje mjesta dolaska i odlaska takođe je definisano ovim *Zakonom*. Naime, menadžment aerodroma, u saradnji sa korisnicima aerodroma odnosno odborom korisnika aerodroma i organizacijama koje zastupaju prava osoba s invaliditetom ili osobe smanjene pokretljivosti, u skladu s lokalnim uslovima, dužan je da odredi mjesta dolaska i odlaska unutar granica aerodroma ili u zgradama i izvan zgrada terminala, koja je pod nadzorom menadžmenta aerodroma, na kojima osoba s invaliditetom ili osobe smanjene pokretljivosti mogu lako da najave dolazak na aerodrom i zatijevaju pomoć. Takođe, mjesta moraju biti jasno označena, s osnovnim informacijama o aerodromu u pristupačnom obliku.²¹

Pomorski saobraćaj

IV

Pravne garancije u oblasti pomorskog saobraćaja

Kada je riječ o pomorskom saobraćaju, *Zakon o sigurnosti pomorske plovidbe* preciznije uređuje kretanje osoba s invaliditetom.

Naime, putnički, Ro-Ro putnički i brzi putnički brodovi moraju da imaju adekvatan pristup za ulazak osoba s invaliditetom.

Brodovi moraju biti konstruisani i opremljeni na način koji osobama s invaliditetom obezbjeđuje lako i sigurno ukrcavanje i iskrcavanje i pristup između paluba, uz asistenciju posade ili uz pomoć rampi ili liftova.

Osim toga, na brodovima se moraju na vidnim mjestima postaviti informacione oznake, odnosno naljepnice koje su lako uočljive i čitljive osobama sa smanjenim mogućnostima kretanja i komunikaciona sredstva za vizuelno i verbalno objavljivanje važnijih informacija, kao i sistem za alarmiranje s tipkama koji je lako pristupačan.

Ograde, koridori, prolazi, ulazi i vrata moraju omogućavati korišćenje i kretanje korisnika kolica a liftovi, palube za vozila, putničke prostorije za odmor, smještaj, kao i toaletne prostorije moraju biti konstruisane tako da budu lako pristupačne.²²

Ukoliko na osnovu navedenih informacija smatrate da je neko od vaših prava u oblasti saobraćaja prekršeno, molimo Vas da nam se obratite.

²¹ Ibid., član 36d, stav 1 i 2.

²² **Zakon o sigurnosti pomorske plovidbe** ("Sl. list CG", br. 062/13, 006/14, 047/15, 071/17), član 65.

- Ova smjernica je ažurirana u okviru projekta *P(O)okrni Smjer!*, podržanog od strane **Ministarstva saobraćaja** kroz *Javni konkurs za NVO u 2024*. Sadržaj smjernice isključiva je odgovornost autora/ki i **UMHCG**, i ne odražava nužno i stav donatora.